

JOAN MARTÍ MATLLEU, un crit callat

Nascut el 7 d'agost de 1883 al carrer Correus Vells 7 i mort el 8 de desembre de 1946, als 63 anys, Martí Matlleu va ser membre de la Junta d'Obres de la Sagrada Família durant vint anys, sent un dels majors i millors divulgadors que ha existit de Gaudí i de la continuació de les obres de la Sagrada Família. Els enfrontaments continus dins la mateixa Junta van provocar el seu cessament, l'únic que es coneix.

Redactor al Diari de Barcelona, professor de l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de Barcelona i catedràtic de taquigrafia, aquell mètode d'escriptura ràpida avui oblidat que formava part indissoluble de qualsevol oposició fins fa quaranta anys. Habitava a les cases barates destinades als periodistes, prop de la Vall d'Hebron, que ja demostra quina era la seva posició econòmica.

Martí, una figura cabdal per la Sagrada Família, però que no ha passat a la història. Aquí coneixeran el motiu.

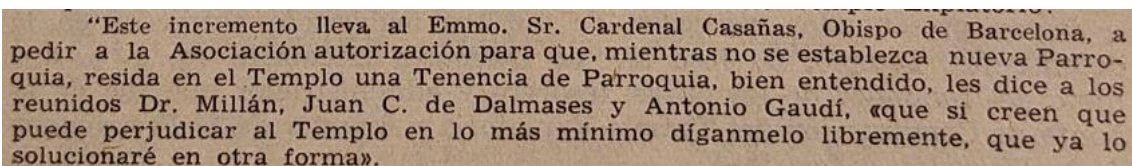
1907, es crea la tinença parroquial	3
1916, nomenat membre de la Junta d'Obres	4
Voltants de 1917, Gaudí rep un xec inesperat	5
Feina incansable de Martí	6
10 juny 1926, mort de Gaudí.....	7
17 gener 1930, campanars finalitzats	8
Maig 1930, arriba Irurita	9
12 novembre 1930, Irurita crea la parròquia	10
I si no estan d'acord, es nomena una altra Junta.....	11
1932, una absència que ho diu tot.....	12
24 març 1934.....	13
1934-35, solucions d'economia i simplificació arquitectònica	14
1934, pla d'Apostolat	15
Pavelló Gaudí.....	16
1935, un any de tensions	17
Més topades entre la parròquia i l'Associació de Sant Josep	18
Projecte del temple estil garatge	19
Està la Junta assabentada de l'existència d'aquest projecte?	20
Reunions de la Junta sense Martí	21
1 de setembre, retirada del Propagador.....	22
26 de setembre de 1935, destitució de Martí.....	23
Octubre de 1935, Martí vol crear una nova associació.....	24
15 de desembre de 1935, carta oberta als benefactors del temple.....	25
3 de març de 1936, al gos flac no s'apeguen més que puces	26
16 de juliol de 1936, com una premonició.....	27
1936, Cop d'Estat i esclata la Guerra Civil.....	28
Acabada la Guerra	29
1945, es nomena una nova Junta.....	30
Quant costa la restauració?	31
8 de desembre de 1946, mor Joan Martí Matlleu	32
Què van ser dels xecs donats a Gaudí?	33

1907, es crea la tinença parroquial

Per entendre millor aquesta història, cal explicar que la construcció de la Sagrada Família va ser promoguda per un llibreter anomenat Josep M. Bocabella, en nom de l'Associació de Sant Josep que ell va fundar.

A la mort de Bocabella, la diòcesi va crear la Junta d'Obres amb la finalitat d'encarregar-se de les obres.

El 1907, el cardenal Casañas, bisbe de Barcelona, estableix una tinença parroquial sufragània de Sant Martí dels Provençals, designant com a capellà custodi a mossèn Gil Parés, que va establir un fort lligam amb Gaudí. Per evitar aixecar suspicàcies, el cardenal va assegurar en tot moment que es protegiria sempre els interessos de l'Associació de Sant Josep i la construcció de l'església.

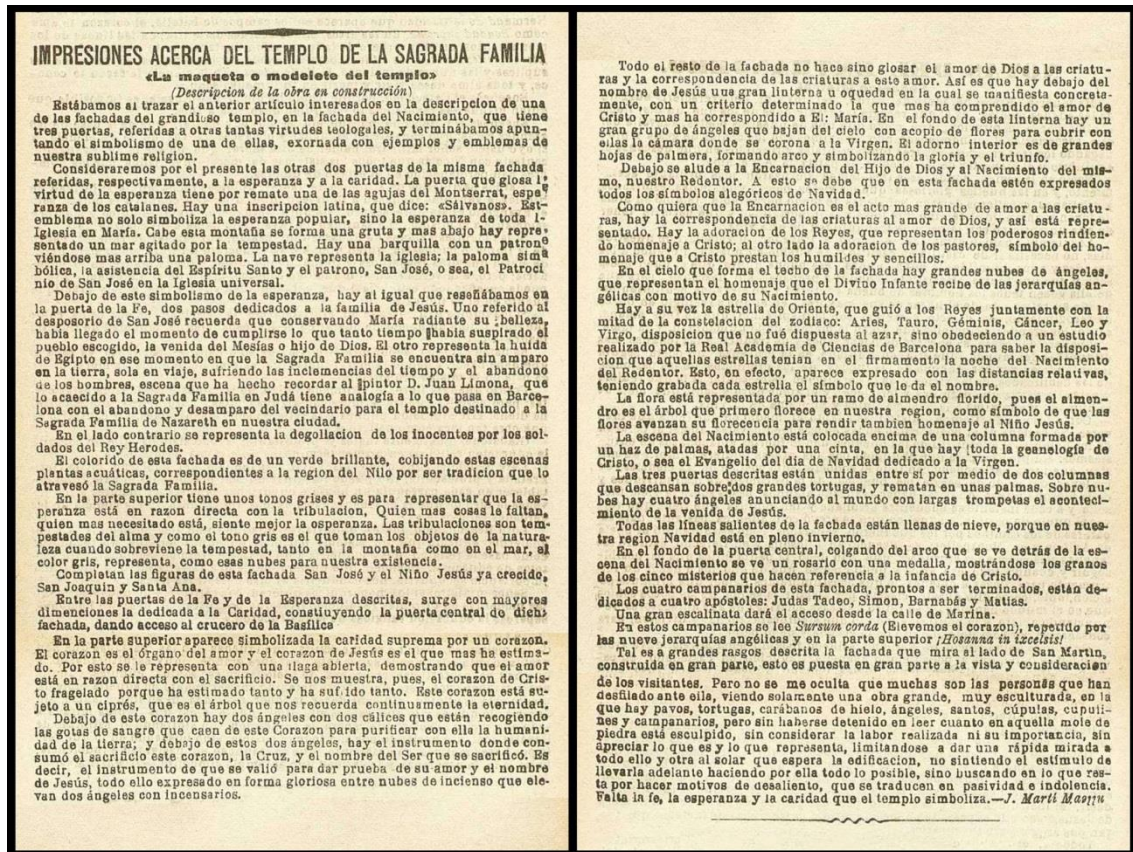

“Este incremento lleva al Emmo. Sr. Cardenal Casañas, Obispo de Barcelona, a pedir a la Asociación autorización para que, mientras no se establezca nueva Parroquia, resida en el Templo una Tenencia de Parroquia, bien entendido, les dice a los reunidos Dr. Millán, Juan C. de Dalmases y Antonio Gaudí, «que si creen que puede perjudicar al Templo en lo más mínimo díganmelo libremente, que ya lo solucionaré en otra forma».

Article publicat per Josep M. De Dalmases, net de Bocabella, al *Calendari Josefí* de 1932, cinquantenari de l'inici de les obres.

1916, nomenat membre de la Junta d'Obres

Ja abans de ser membre de la Junta per designació del bisbe Reig, destacaven els articles que Martí publicava al *Diario de Barcelona* divulgant l'obra de Gaudí.

Diario de Barcelona, 27 de març de 1914.

L'any 1916, amb 33 anys, va ser nomenat vocal a la Junta amb el càrrec de vicesecretari. Va entrar en un dels pitjors moments del temple, amb un enorme deute de 24000 ptes.¹ i amb Gaudí demanant diners porta per porta per evitar que es fes realitat l'amenaça d'aturar les obres.

¹ Pàgina 11 de la carta de Martí adreçada als benefactors. COAC. Altres fonts parlen de 30000 ptes.

Voltants de 1917, Gaudí rep un xec inesperat

Al voltant de 1917, es desconeix la data exacta, una persona va entregar a Gaudí un sobre amb un xec que primer va llegir de 700 ptes. i Sugranyes el va rectificar fent-li veure que es tractava de 700000 ptes., confonent Gaudí els zeros de milers com a decimals. Posteriorment, va rebre un altre xec de valor inferior, probablement de 100000 ptes.. Encara que anaven al seu nom, Gaudí els va entrega a la Junta i seria el bisbe qui va decidir no gastar els diners sinó guardar-los com a fons de reserva, permetent gastar a partir d'aquell moment només els interessos que donessin. Preguntat a Gaudí, l'arquitecte agraeix l'esforç de Martí expressats als seus articles, dient que són els que van facilitar el donatiu².

La decisió de reservar aquests diners que van mantenir els diferents prelats, va suposar anys després les més agres discussions de Martí dins la Junta.

Partit de futbol jugat al camp de l'Europa el 1917, amb les torres del Naixement avançant en la seva construcció.

² Pàgina 12 de la carta de Martí als benefactors. COAC.

Feina incansable de Martí

Amb l'excepció de Josep M. de Dalmases, net del promotor Bocabella i tresorer de la Junta des de la seva majoria d'edat, Martí Matlleu era el membre de la Junta d'Obres més actiu i qui ha deixat més documentació sobre l'activitat que es realitzava des de l'ombra en uns moments de grans mancances.

L'any 1917 serà qui més batalla per aconseguir el permís governamental per l'enterrament de benefactors a la cripta a canvi d'uns diners que podien ajudar a l'avanç de les obres. També per obtenir una subvenció anual igual que la tenia la catedral de l'Almudena, també en construcció en aquells moments. Les cartes que es conserven són punyents, demostració d'una lluita desigual on la Sagrada Família sempre sortien perdent.

El 13 abril 1921, el bisbe Guillamet va ratificar Martí. Curiosament, quan en el futur el destitueixin, diran que aquesta era la data d'ençà que pertanyia a la Junta, oblidant que ja ho era des de 1916.

Serà el mateix Martí qui l'octubre de 1922 gestioni l'ofertament que Gaudí fa al pare Angélico Aranda del planell de la capella de l'Assumpta que, encara avui, està pendent de construir a Xile.

En aquests terrenys del parc Catalunya de Rancagua és on s'hauria d'erigir la capella de l'Assumpta, planells que Gaudí va regalar a fra Angélico Aranda.

10 juny 1926, mort de Gaudí

Gaudí mor i la Junta decideix no nomenar arquitecte director en substitució de Gaudí³, sinó només designar Sugranyes com a responsable tècnic.

Martí explicarà més tard que suposava que el bisbat voldria primer decidir com seguirien les obres aprofitant els diners que disposaven abans de decidir el nom de l'arquitecte. La realitat és que mai es va arribar a nomenar substitut a Gaudí fins passada la guerra.

Domènec Sugranyes i Gras. Conegué Gaudí el 1905, mentre estudiava el darrer curs d'arquitectura.

³ Pàgina 13 de la carta de Martí als benefactors. COAC. La història que tradicionalment s'explica eleva a arquitecte director a Sugranyes.

17 gener 1930, campanars finalitzats

Quan es finalitza la construcció del darrer campaner de la façana del Naixement, sant Simó, Martí mostra la seva disconformitat pel fet que els diners dels xecs es continuessin mantenint avariciosament⁴ congelats. Com a conseqüència decideix deixar d'assistir a les reunions de la Junta i suspendre la seva tasca divulgadora perquè no volia cometre la incoherència de demanar diners quan en realitat sí que es disposava de fons.

El 1930, la façana del Naixement presenta els quatre campanars completats.

⁴ Adjectiu fet servir per Martí a la pàgina 13 de la seva carta als benefactors. COAC.

Maig 1930, arriba Irurita

Es nomena el bisbe Irurita. En aquell moment hi havia quatre persones que defensaven el projecte creat per Gaudí: des de la Junta hi havia Ignasi de Dalmases, tresorer i net del promotor Bocabella, mossèn Gil Parés, capellà custodi i vicepresident de la Junta, i Martí Matlleu, vicesecretari. A aquests tres cal sumar l'escultor Joan Matamala, fill de Llorenç Matamala, que entre tots dos van esculpir la major part de les escultures existents a la Sagrada Família fins aquell moment.

L'arribada d'Irurita va suposar l'inici d'una lluita que enfrontava l'idealisme dels defensors de Gaudí amb el pragmatisme del nou bisbe que no sentia el projecte de Gaudí com a seu.

Va passar un mes i el nou bisbe va tenir prou per destituir mossèn Gil Parés amb l'excusa d'haver exhibit la bandera catalana durant una processó. Mariano Bertrán auxiliat per Manuel Torner el va substituir.

Mossèn Gil Parés, primera víctima del bisbe Irurita.

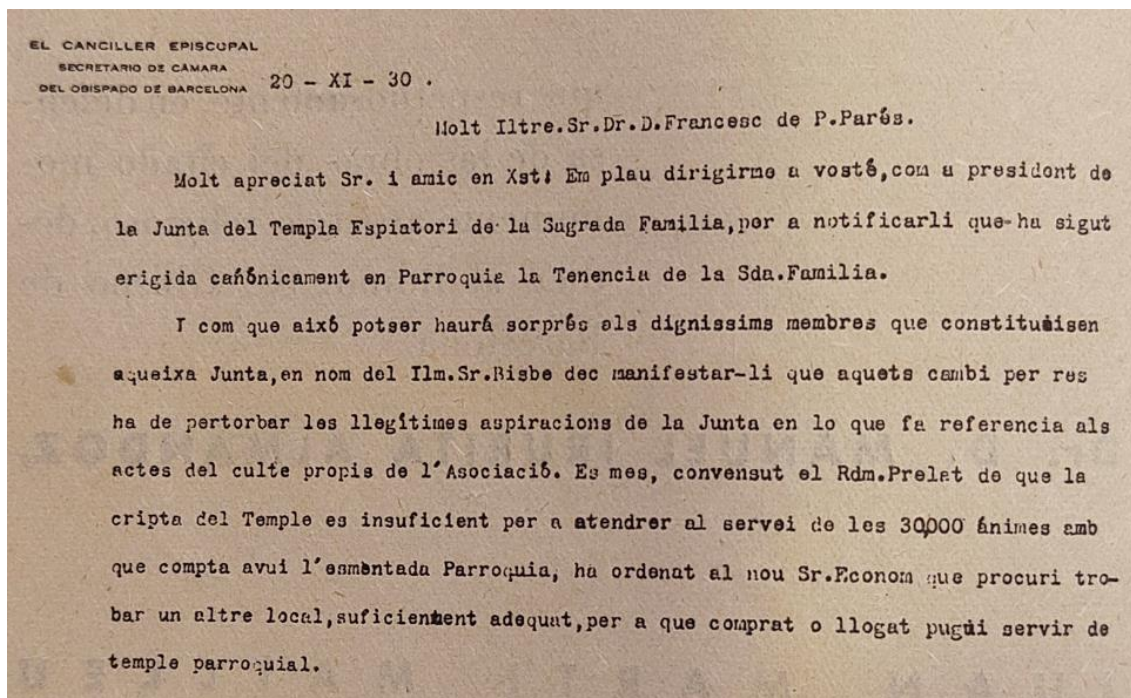
La línia editorial del Propagador sempre ha estat molt discreta, sense entrar mai en polèmiques. Res del que s'expliqui a partir d'ara apareixerà a la revista de l'associació, tampoc el cessament de Gil Parés, i la primera referència a Mariano Bertrán no serà fins vuit mesos més tard⁵.

⁵ *El Propagador* d'1 de febrero de 1931.

12 novembre 1930, Irurita crea la parròquia

La Junta d'Obres se n'assabenta vuit dies tard que el bisbe havia erigit canònicament una parròquia a la Sagrada Família. Fins a aquell moment, la cripta acollia la tinença sufragània de la parròquia de Sant Martí, establerta pel Cardenal Casañas el 1907.

Perquè s'entengui, convertir la Sagrada Família en parròquia és sinònim d'acabar amb el projecte de Gaudí, igualant el temple amb qualsevol església de barri.

Carta de 20 de novembre de 1930 del Canceller Episcopal on anuncia a la Junta la creació d'una nova parròquia a la cripta de la Sagrada Família.

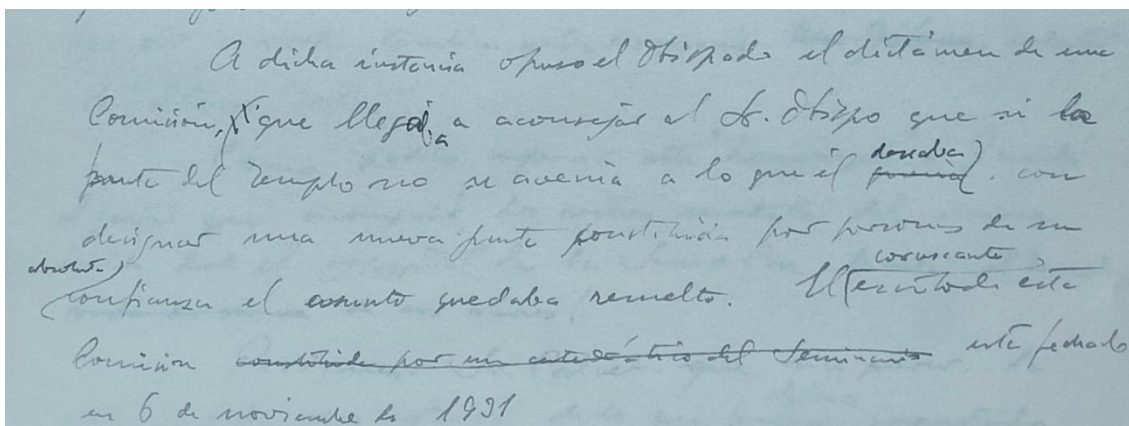
El bisbe es compromet a estudiar la compra o lloguer d'un local alternatiu que pugui servir de temple parroquial i recorda que la creació de la parròquia no ha de pertorbar els actes de culte que vulgui fer l'Associació de Sant Josep. Però la realitat és que a partir d'aquell moment, l'actitud de Bertrán, rector de la nova parròquia, toparà constantment amb els interessos de l'Associació de Sant Josep, promotora de les obres.

Mort d'Ignasi M. de Dalmases

Qui no va assabentar-se de la creació de la parròquia va ser Ignasi de Dalmases, net de Bocabella, que va morir el 19 de novembre de 1930.

I si no estan d'acord, es nomena una altra Junta

Martí, tot i oposar-se a la creació de la parròquia, modera el seu discurs en un moment políticament complicat. Decideix assistir a les reunions de la Junta mentre es busca un altre local que pugui servir de parròquia. Es negocia les bases de convivència entre l'associació i la parròquia, redactades pel Vocal Carreras, però havent d'acceptar les condicions oneroses que imposava la parròquia sota l'amenaça que el bisbe remogué la Junta⁶.

Doc 936, Fons Martí Matlleu, Arxiu Diocesà:

A dicha instancia opuso el Obispado el dictamen de una Comisión que llegaba a aconsejar al Sr. Obispo que si la Junta del Templo no se avenía a lo que él deseaba, con designar una nueva junta constituida por personas de su absoluta confianza el asunto quedaba resuelto.

Per una altra banda, es dona la circumstància que Mariano Bertrán, ecònom de la parròquia acabada de crear, pertany automàticament a una Junta que no el vol. Bertrán realitza una sèrie de maniobres per tal de ser acceptat dins la Junta. Finalment, mig fent llàstima, mig per imposició, aconsegueix l'amistat d'uns quants⁷. Martí esperava comptar amb una complicitat envers les obres que mai va arribar.

⁶ Pàgina 14 de la carta de Martí als benefactors. COAC.

⁷ Pàgina 14 de la carta de Martí als benefactors. COAC.

1932, una absència que ho diu tot

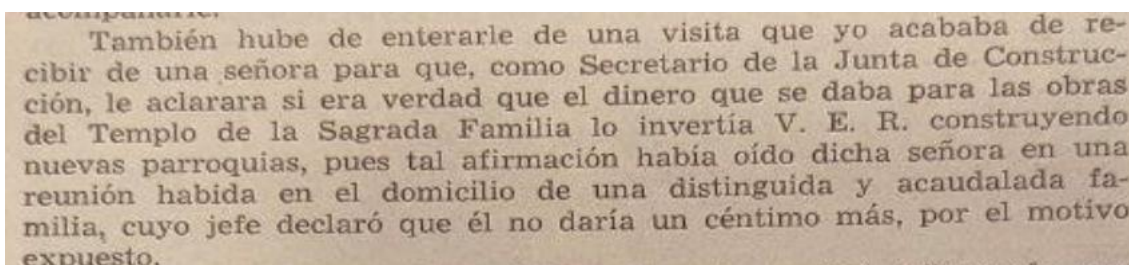
Durant el març es celebren els actes de commemoració dels cinquanta anys de la col·locació de la primera pedra. L'acte principal el presideix l'Abat de Montserrat; el bisbe Irurita mai ha trepitjat el temple que tant diu que el satisfà.

Mariano Bertrán, a l'esquerra de la foto, i Manuel Tornés, a l'esquerra, custodiant l'abat de Montserrat.

Dubtes entre els donants

La conversió de la Sagrada Família en parròquia provoca els dubtes dels donants que no saben si els diners que entreguen per les obres es destinen realment a aquestes o ho fan a l'administració de la parròquia.

Comentari realitzat per Martí al bisbe Irurita referit a una carta rebuda d'un donant que dubta on van a parar els seus diners.

Interessos enfrontats entre la parròquia i l'associació

Josep M. de Dalmasas recorda en el Calendari Josefí de 1932 que el Cardenal Casañas va establir la tinença parroquial amb el benentès que no havia de perjudicar el temple en el més mínim. Evidentment, la realitat el desmenteix.

24 març 1934

Mor Josep M. de Dalmases Bocabella, un dels quatre protectors del projecte de Gaudí que vam comentar abans. Ell era qui acompanyava Gaudí casa per casa a la recerca de diners durant la crisi del 1914-15.

Dalmases era un ferm defensor del projecte de Gaudí i guardava documentació que demostrava la desconfiança dels donants pel destí dels seus diners i altres temes delicats referits a la diòcesi. A la seva mort tota aquesta informació fou arxivada a la parròquia tancada a pany i forrellat, dins d'un moble metàl·lic fet a l'efecte; només l'ecònom té accés.

Josep M. de Dalmases, net de Bocabella, fundador de l'Associació de Sant Josep i promotor de la construcció de la Sagrada Família.

De tots els membres de la Junta nomenats el 1916, només en viuen cinc, dels quals tres assisteixen regularment a les reunions⁸. Irurita nomena una nova Junta on els nous membres entraran en la creença que el conflicte de la parròquia està resolt.

Recordem que el president de la Junta d'Obres és el Vicari General Francesc Parés, el vicepresident és l'ecònom Bertrán (substitut de Gil Parés), que mort Dalmases el tresorer és Bernardí Martorell, familiar del vicari, i que el vice-secretari és Pericas, arquitecte diocesà. Deixant de banda els vocals més o menys compromesos, només Martí defensa el projecte de Gaudí. És en aquell moment quan decideix que és l'hora de tornar a participar de les reunions de la Junta.

⁸ Pàgina 14 de la carta de Martí als benefactors. COAC.

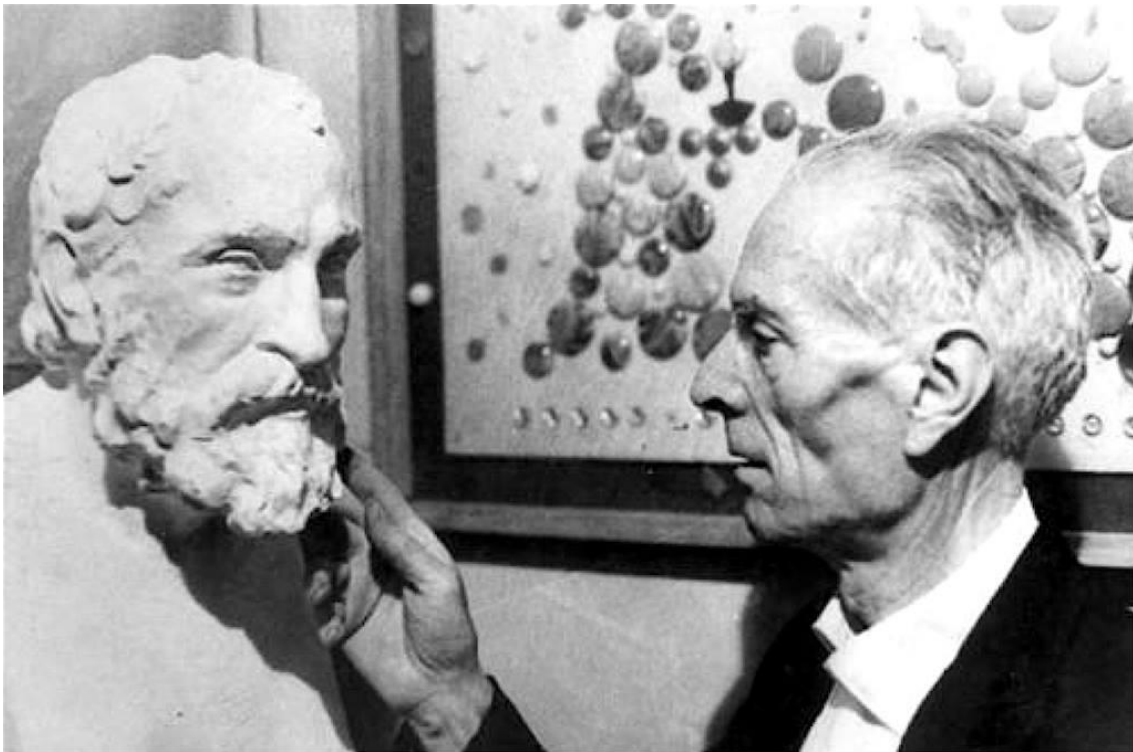
1934-35, solucions d'economia i simplificació arquitectònica

La situació no fa més que empitjorar. Una nova punyalada al projecte: Joan Matamala és acomiadat per motius d'estalvi en contra de l'opinió de Martí Matlleu i de la confiança del difunt Dalmases. Comencen les solucions d'economia.

La construcció passa a un segon terme per donar cabuda a les necessitats de la parròquia. Durant un any, la Junta posa els seus esforços a estudiar el reemborsament a la família Dalmases dels diners que havia posat de la seva butxaca⁹. Ho acaben fent venent joies i barres de plata donades quaranta anys enrere. Es va traslladar l'oficina del *Propagador* des del carrer Fontanella al local de l'administració que hi havia al temple, un raquític espai al vestíbul de la casa d'obres. Entre la Junta es va estendre les crítiques cap a la feina de Gaudí, dient que amb el que s'havia gastat ja es podia tenir finalitzada l'obra, i també s'acusava els operaris d'ociosos i comunistes.

Sense que consti en acta, la Junta decideix aturar les obres a finals del 1934 per un període de dos anys. Sugranyes demana que sigui una vegada finalitzi el cupulí de Montserrat, cap a febrer 1935. En aquell moment treballen 3 manobres, 4 peons, 4 picapedrers, 5 modelistes i 2 fusters, amb un salari de 917,50 ptes. setmanals que no s'ha actualitzat des de temps de Gaudí.

És en aquest moment quan apareix el concepte de *simplificació arquitectònica*, totalment contrari al procediment de Gaudí i s'accentua la desconfiança de Martí Matlleu cap a les decisions que es prenen des del Palau Episcopal, sentint-se més i més menystingut en les reunions que manté la Junta.

L'escultor Joan Matamala va ser el responsable de fer la màscara mortuòria a Gaudí i qui li va fer en secret l'única escultura en vida de l'arquitecte.

⁹ Pàgina 15 de la carta de Martí als benefactors. COAC.

1934, pla d'Apostolat

A l'abril de 1934, Martí parla per primera vegada d'un pla d'apostolat popular del temple promogut per ell i que s'aprova en Junta de 21 de novembre. El pla busca el suport de les associacions establertes a la parròquia amb l'objectiu d'impulsar les obres a partir de diferents activitats populars. També proposa habilitar un local, Sala Gaudí¹⁰, amb una exposició permanent en memòria de l'arquitecte. Després d'una reunió amb les associacions es va adonar que poc o res podria esperar d'elles, alineades com estaven a la parròquia i a Bertrán.

De la Junta tampoc podia esperar gran cosa. A la reunió de desembre de 1934 va trobar l'oposició de diversos membres, queixosos dels articles que escrivia en defensa del temple.

A la celebració de la tradicional festa de la Sagrada Família, l'economista es va oblidar d'anomenar-los. També es va negar al fet que durant la festa s'entreguessin unes estampetes en contra a la paralització de les obres.

J. MARTÍ MATLLEU

¡A la hoguera!

Sanción contra un periódico católico por defender el templo de la Sagrada Familia

Leemos en "La Publicitat" que ha sido suspendida una visita a las obras del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia, a que invitaba uno de los vocales de la Junta de construcción y que se relaciona dicho aplazamiento con un artículo en defensa del nombrado templo publicado en "El Propagador de la Devoción a San José", en el cual se hacían alusiones a un establecimiento parroquial situado en el mismo ámbito del templo en construcción.

"Por cierto — añade el colega — que el reparto de aquella publicación ha sido suspendido por orden del vicario general del obispado."

De manera que ha sido condenado a las llamas, o sea a quedar inutilizado, no el reparto de un periódico protervo, impío o satánico, sino una publicación católica que ha disgustado al vicario general por defender un templo que, según se dice, ha sido invadido por otro de nueva creación.

Será para que los melifluos anexionistas se quemen y pongan el grito en el cielo y quieran que todos los católicos protesten hasta recibir del Estado que devuelva los bienes nacionalizados a la Compañía de Jesús.

Cuando tanto afán hay en establecer parroquias, que incluso, por lo visto, hay necesidad de meter una iglesia parroquial dentro de un templo expiatorio en construcción, ¿por qué no se ha echado mano de las iglesias que fueron de los jesuitas para aumentar el número de aquellas, tanto más cuanto que las autoridades de la República incluso pusieron respetuosamente las llaves de dichas iglesias en manos de los prelados?

Procuraremos informarnos de lo que haya ocurrido en el templo de Gaudí, que siguen, por varios motivos, dió en llamar la catedral de los pobres, y de lo que sepamos tendremos al corriente a nuestros lectores.

El templo expiatorio y la parroquia de la Sagrada Familia

El secretario de la Junta de construcción entrevistado

En el deseo de informar cumplidamente a nuestros lectores acerca de lo ocurrido con el secretario dimisionario de la Junta de obras del templo de la Sagrada Familia, don Juan Martí Matlleu, hemos visitado a este distinguido catedrático y antiguo periodista, que durante más de quince años tuvo a su cargo la sección religiosa del "Diario de Barcelona", desde cuya publicación contribuyó eficazmente a la continuidad del monumento religioso del genial Gaudí.

No necesitamos invocar el compañerismo de otros tiempos para ser recibidos inmediatamente. Nos acogió el señor Martí con la afectuosidad de siempre y nos dijo, antes de exponerle el objeto de la visita:

— Sé a lo que viene usted. A que le aclare la cuestión en que tiene EL DILUVIO interesados a sus lectores. Lo haré con sumo gusto. Se trata sencillamente de que deseando dar a conocer personalmente la maravillosa obra del templo expiatorio de la Sagrada Familia, comprometida actualmente en su construcción, había invitado a los suscriptores de la misma desde las cubiertas de "El Propagador de la Devoción a San José", a una visita a dichas obras y que ésta debía tener efecto hoy.

Como, por haber ordenado la autoridad eclesiástica la suspensión del reparto de dicha publicación y haberla mantenido después, la invitación no pudo llegar a la mayoría de los lectores y, en cambio, otros la poseían ya, pues cuando se ordenó la suspensión, estaba casi efectuada la primera ruta del reparto, hubo que anunciar, indefectiblemente, por la Prensa diaria el aplazamiento de la visita.

He aquí el origen del conflicto, que acaba de arreglar, aunque tardamente, el propio vicario general, presidente de la Junta del citado templo, disponiendo que "El Propagador" correspondiente al 15 del actual, que ahora está en Prensa, supla al suspendido el día 1.º, tomando el mismo número de orden en la portada, y aún en la paginación, tal como si el número anterior no hubiese existido...

— ¿Podría usted hablarnos de los motivos que tuvo el vicario general para impedir la circulación de "El Propagador de la Devoción a San José", de 1.º de septiembre? — inquirimos.

— No he hablado con el expresado señor, y, por tanto, nada me ha manifestado. Así que cuanto dijéramos tendrían que ser suposiciones o comentarios, en los que, por ahora, no quiero entrar.

Pero, —hemos insistido— ¿no podría Vd. decirnos algo acerca de la situación que ha creado el establecimiento de una parroquia en el recinto del propio templo?

— Oficialmente, no; pues no estoy autorizado por la Junta de construcción, a la que todavía pertenezco; pero ello no quita que pueda exponer mi criterio personal, que hasta ahora creía

era el del señor obispo, y al defenderlo me ha parecido haberme equivocado.

Y el señor Martí nos mostró la reproducción fotográfica de una carta fechada en 20 de noviembre de 1930 — ¡Fijese usted en la fecha y en la situación político-religiosa de España en aquella fecha!, nos decía — en la cual la Cancillería y secretaria de Cámara del Obispado de Barcelona notificaba al entonces presidente de la Junta que había sido erigida canónicamente en parroquia la Tenencia de la Sagrada Familia. ¡¡!!!.

Añadiendo la carta, que traducimos del catalán:

"Y como esto quizás habrá sorprendido a los dignísimos miembros que constituyen esa Junta, en nombre del Ilmo. señor obispo debo manifestarle que este cambio para nada ha de perturbar las legítimas aspiraciones de la Junta en lo que hace referencia a los actos propios de la Asociación. (Se refiere, aclara el señor Martí, a la Asociación Espiritual de Devotos de San José, constructora y propietaria del templo).

Es más, convenido el Rdm. prelado de que la cripta del templo es insuficiente para atender al servicio de las 30.000 almas con que cuenta hoy la citada parroquia, ha ordenado al nuevo señor ecónomo que procure encontrar otro local, suficientemente adecuado, para que, comprado o alquilado, pueda servir de templo parroquial"

Pues bien, por sostener la tesis del prelado, por demostrar que sufrían detrimento los actos del culto propios de la Asociación, que la cripta era insuficiente, y por hacer observar también que, después de cuatro años de perturbadora interinidad, no se había logrado encontrar otro local, suficientemente adecuado, que pudiese servir de templo parroquial, me he visto obligado a dimitir el cargo de secretario de la Junta de construcción, mirándose con recelosa hostilidad cuanto diga por escrito o de palabra a las personas que tienen derecho a informarse del uso que se hace de las limosnas que dan para que crezca el templo expiatorio a la Sagrada Familia proyectado por Gaudí, cuya voluntad la Junta de construcción debe respetar...

El señor Martí ponía en sus palabras el fuego de la vehemencia, con acentos de dolor. No se daba cuenta de que la entrevista se alargaba demasiado, y hubimos de ser nosotros quienes anticipamos la despedida.

Pocas visitas informativas hemos hecho que tuvieran la elevación espiritual de la breve, pero afectuosa conversación sostenida con el señor Martí Matlleu, nuestro antiguo compañero en la Prensa, persona de las que hacen honor a una entidad como la constructora de un templo monumental, digno de mejor suerte.

T. V.

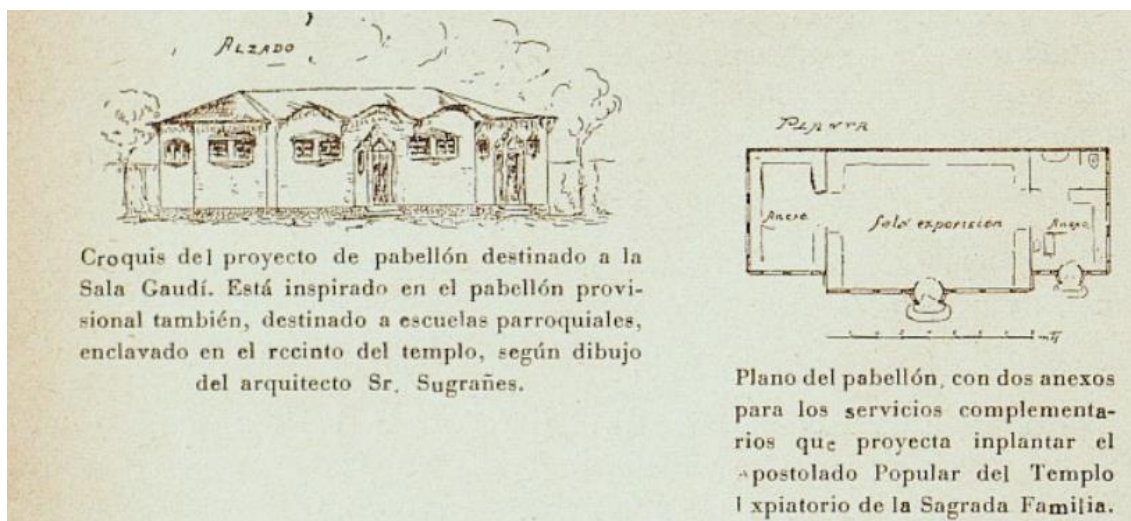
Aquest article de setembre de 1935 va ser poc valorat dins la Junta.

¹⁰ Pàgina 19 de la carta de Martí als benefactors. COAC.

Pavelló Gaudí

A l'actitud negativa de l'ecònom per la construcció de la Sala Gaudí, se suma la de la Junta que havia aprovat el projecte poc abans. Així va ser que Martí va buscar el suport d'una comissió formada per antics col·laboradors de Gaudí. El pressupost del pavelló pujava a 7000 ptes..

El 13 gener 1935, poc abans de l'acte d'inauguració de les obres del pavelló, el tresorer Bernardí Martorell mostra el seu enuig davant un projecte que considera aliè i el va amenaçar de posar-li bastons a les rodes. El motiu de l'enuig era haver publicat un croquis al *Propagador* d'1 de gener sense l'aprovació de la Junta.

Croquis que Martí va demanar a Sugrañes publicat al *Propagador* de gener de 1935.

Quan va arribar el moment de l'acte ni Martorell ni l'ecònom hi eren, Bertrán amb pretextos infantils sobre la forma com havia estat convidat. Després de molt insistir va ser present, però ja amb l'acte deslluït i discursos cohibits. El públic va marxar sense saber què havia passat.

1935, un any de tensions

El 14 gener 1935, Martí escriu una carta dirigida al bisbe presentant la dimissió, encara que, finalment, no va arribar al seu destinatari. Martí considerava improcedent i anticristià paraitzar les obres existint recursos per continuar-les; es referia als talons encara congelats des de fa 17 anys, entregats amb l'objectiu d'ajudar la construcció. També recorda que hi ha gent que dubta si els diners van a les obres o a la diòcesi. Igualment es queixa de l'actitud econòmic de la parròquia a costa de la Junta. Martí es compromet a mantenir discreció d'aquesta carta.

La protesta continua amb el president de la Junta confessant-li que mai ha visitat les obres.

Junta de 22 de gener de 1935

Es tracta l'incident succeït durant l'acte del pavelló Gaudí. Martorell va excusar la seva absència dient que es va oblidar, l'econom va queixar-se de no ser convidat ni saber res de la inauguració, negant tota conversa sobre el tema. Davant el silenci dels membres de la Junta, el vocal Vilàs va confirmar que el tema s'havia tractat i aprovat en Junta.

La Junta acaba acceptant l'oferta del pavelló Gaudí presentat per la Comissió organitzadora, però sotmès a futura aprovació.

Junta de 2 de febrer de 1935

En reunió sense la presència de Martí Matlleu es decideix destinar el pis superior de la casa de l'econom pel Museu Gaudí. Martorell insisteix a ampliar l'espai construït un nou edifici com habitatge de l'econom, amb un cost de 45000 ptes.. Com a resultat, la comissió que promovia el pavelló Gaudí no va tornar a reunir-se en onze mesos.

Viernes 11 de enero de 1935

LA CONSTRUCCION DEL PABELLON GAUDI

El eminente literato don Joaquín Lluyca acaba de dirigir a Cataluña el siguiente llamamiento:

«Dirijo esta alusión a los católicos en general, y en particular a los amigos de nuestra tierra, para invitarles a contribuir a una obra de profunda religiosidad, que honrará a Cataluña.

Un grupo de intelectuales, constituido principalmente por su señoría, ha solicitado de la Junta del Templo de la Sagrada Familia se desquite un espacio suficiente para que puedan levantarse en él un pabellón que sirva de Museo de los proyectos gráficos y plásticos del gran maestro Gaudí.

Es por todos sabido que el arquitecto Gaudí fue el alma creadora de este magnífico edificio, que apenas iniciado, arrastró la admiración mundial por su maravillosa estructura, que resuelve problemas hasta ahora no planteados y de los cuales su maestro dijo los técnicos van reconociendo su importancia.

Pero importa saber que el genial artista no había concebido tan sólo las obras que vemos ejecutadas, sino también el conjunto y aun los detalles de las que han de realizarse en el porvenir. Yo las había oído explicar varias veces, con aquella verborrágica suya, enusiasmada y luminosa, tan característica. ¡Ojalá hubiese podido registrar aquellas conversaciones! Infortunadamente, no recuerdo de ellas sino la impresión poética que me causaron. La obra que me desolaba, por su riqueza imaginativa, por su riguroso ajuste a las reglas matemáticas y estéticas del arte arquitectónico y por su simbolismo, me producía el mismo formidable efecto que la obra de Gaudí, de Alghieri.

Sería lamentable que las ideas del maestro genial no fuesen guardadas con veneración, donde quiera que se hallen, en forma más o menos manifiesta, y sería bochornoso también que no pudiesen estudiarse aquellas que se sitúan capaces de asimilarse y aprovecharlas. ¿Quiénes serían los que se oponen a esto? ¿Por qué no se funda en un Museo, donde queden al abrigo de toda muestra genio e incluso de los extractos.

Es aquí por qué invito a la Prensa a abrir suscripciones para el Museo que nos ocupa, y de aquí por qué ruego que contribuyan, por una sola vez, en cuanto pudiesen, los católicos y los que, sin serlo, se sientan lo bastante artistas para librarse de la esclavitud del sectarismo. Gaudí merece un homenaje de todos los catalanes.

Y llamo principalmente a los católicos, porque sé que entre los que lo somos tendríamos que sentir en nuestro tiempo una especial devoción para con este templo expiatorio de la Sagrada Familia. Mucho, muchísimo, necesitamos de un templo expiatorio donde lavar nuestras culpas y desahogar, que sea libre, sin dadas, en la desestigmatización de nuestro pueblo, y a donde ir a implorar nuevas gracias para reconquistarlo. Espero que nuestros novelistas apóstrofes (Feliciana y Jovenc de Acción Católica) escribirán al respecto y organizarán en sus Centros funciones a beneficio de la obra que propongo.

Las candidaturas que se recaudan pueden entregarse en la Administración del Templo de la Sagrada Familia (Fontanella, 12, librería).

El construido el Museo Gaudí deberá numerarse de la recaudación abierta al efecto, según aparece el sobrante en la construcción del Templo de la Sagrada Familia.»

J. RUYRA

Página 22 — Domingo 17 de febrero de 1935

TEMPLO DE LA SAGRADA FAMILIA EL PABELLON GAUDI

El día jubilar de la Sagrada Familia quedó señalado el emplazamiento del Pabellón Gaudí en los jardines del Templo Expiatorio que se erige con la citada advocación.

«En qué ha de consistir dicha obra? La Junta de Construcción del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia expuso la necesidad de habilitar un pabellón donde poder guardar y ordenar multitud de documentos del insigne constructor, acumulados en el local destinado a oficinas técnicas. Tal acumulación fué motivada por haber invadido los últimos estudios del maestro el espacio ocupado por estudios anteriores, quedando con ello arruinadas importantes piezas que constituyen el brillante ejecutoria profesional del notable artista; a lo cual hubo que agregar todos los elementos de propaganda que sirvieron para las Exposiciones pro-Sagrada Familia, organizadas en distintas localidades de Cataluña durante los años 1915 y 1916; las ampliaciones fotográficas costeadas por el primer conde de Güell, enviadas por dicho príncipe al Salón de París del año 1910; y, por último, todo el material de igual naturaleza, que a la muerte de don Antonio Gaudí, por disposición testamentaria del finado, pasó a ser propiedad del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia.

He aquí expuesta la necesidad de un nuevo local que llevará el nombre de «Pabellón Gaudí». Al propio tiempo que en el nuevo local se reunirá cuanto le correspondiera, descomponiéndose los demás locales de los obstáculos que hoy por hoy malogran su edificación.

Expuesto lo que precede, digamos algo de la misión del Pabellón que va a comenzarse. En el nuevo local el visitante podrá observar cómodamente lo que ha sido, es y será el Templo Expiatorio de la Sagrada Familia, hallándose interesado por el desarrollo gráfico que se desplegará ante su vista; incluso la persona menos preparada habrá de sentir la emoción persuasiva de los dioramas, y aún el niño podrá comprender, como en los cuadros escolares de lecciones de cosas, el proceso de lo que es la construcción de una Catedral.

Con tal preparación, la visita a las obras de Gaudí resultará provechosa y tendrá el alliciente cultural necesario para la educación de las generaciones de sucesivos protectores de las obras.

En el local destinado al Apostolado Popular habrá una oficina permanente de divulgación religiosa. Las escenas de los Dolores y Gozos de San José, que campearán en la fachada pronto a quedar terminadas, a la vez que los misterios de Gozo del Santo Rosario; el simbolismo de toda la fachada, y el de su trimétrica de la Pasión, así como el proyecto para la fachada principal, dedicada a la fiesta de Pentecostés, con sus púrtas alineando las púrtas del Padre Nuestro, en una palabra: la vida de Cristo identificada con la de la Iglesia Católica, cuya síntesis está marcada en el plano de las obras; todo ello, todas las bellezas de la Sagrada Liturgia, las bellas lecciones del Catecismo de la Doctrina

Cristiana que nuestro Templo muestra, todo ello ha de ser representado, reproducido y difundido.

Otra oficina se destinará a Biblioteca Popular. Allí podrá concurrir desde el técnico que quiera abondar en los estudios de Gaudí y en los libros que éste poseyera, realizando trabajos de investigación o consulta; hasta el obrero que, terminado su trabajo, quiera leer buenos libros, buenos periódicos y buena literatura profesional. Incluso deseará constituir una biblioteca infantil y un depósito de libros para que los niños puedan utilizarlos en los jardines contiguos al Pabellón.

Y no se diga que lo que se preconiza no es misión del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia.

Al firmarse en 1881 la escritura de compra del actual solar del Templo y al dar el fundador don José M.ª Bonafina a sus lectores de «El Propagador de la Devoción a San José» la noticia, se expresaba en los siguientes términos: «En dicha manzana se levantará el suntuoso Templo Expiatorio de la Sagrada Familia, rodeado de jardines para esparcimiento y solaz de los niños, y acompañado de escuelas y talleres católicos, con objeto de reunir en él esos ejemplares de muchachos coleccioneros que desean perdidos, facilitando con ello su desarrollo físico y moral.»

Para que los propósitos expuestos tengan inmediata realidad, el Apostolado Popular del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia hace una vehemente invitación a cuantas personas compartan dichos sentimientos, rogándoles destinen a tal fin un donativo —por modesto que sea— procurando que al suyo se sume el de otras personas y así pueda procederse muy pronto a la suspirada erección del necesario, imparable y utilísimo Pabellón Gaudí.

Por el Apostolado Popular del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia,

J. MARTÍ MATLLEU

LA COMISION ORGANIZADORA DEL PABELLON GAUDI

Esta Comisión tiene el deber de hacer público que nada tiene que ver con el posible intento de construir un gran cobertizo para anular el culto de la parroquia de la Sagrada Familia.

El proyectado Pabellón Gaudí, de reducidas proporciones, debe construirse en la zona de terreno sobrante y destinado a jardín en la casa del espaldón custodio y la puerta principal de entrada al solar del templo en construcción, y por tanto al margen de las obras monumentales.

Además, precisamente la finalidad de la Comisión organizadora del Pabellón Gaudí es exponer en dicho pabellón los elementos gráficos del Templo Expiatorio de la Sagrada Familia proyectado por Gaudí, para que ello obligue a no poder modificar, con ningún pretexto, el plan trazado por dicho genial artista, abrogado repetidamente por la Santa Sede y por los amantes de las Bellas Artes del mundo entero y motivo de nobilísimo orgullo para la ciudad de Barcelona.

17 febrer 1935

Més topades entre la parròquia i l'Associació de Sant Josep

La Junta i la parròquia es van comprometre a pagar cadascú la meitat del sou de l'organista tot i la diferència de cultes que fan cadascú (a favor de la parròquia, és clar). Per altra banda, la parròquia s'oblida de celebrar la missa en record de Gaudí.

La Junta accepta finalment la proposta de tanca per protegir les obres presentada per Martí, però l'ecònom posa excuses puerils que impedeixen la construcció, i convenç la Junta que les destrosses no són tan importants. Martí convida els set membres de la Junta a comprovar sobre el terreny el que denuncia i només un, Vilàs, accepta la invitació. Martí fa públic el que passava al *Propagador* de l'1 de març.

Junta de 12 de març de 1935

A la reunió de la Junta s'informa Martí la decisió d'habilitar el magatzem com a museu, doncs temien no recaptar les 7000 ptes. necessàries. La Junta també es nega a fer-se càrrec dels diners que faltessin, tot i que Gaudí va entregar a la seva mort 50000 ptes.¹¹

La reunió es converteix en un rosari de recels, suspicàcies, dubtes i condicions a la construcció del pavelló. En canvi, sí que confirmen el generós pagament de l'organista, tot i les queixes de Martí.

Vist lo vist, Martí posa en coneixement de la Junta la dimissió que no va acabar de concretar al gener, llegint la carta dirigida al bisbe on explicava l'actitud de l'ecònom respecte al pavelló Gaudí. El capellà el va increpar davant tothom.

Finalment, va tornar a aparèixer el tema de l'estat de deixadesa de les obres provocant noves discussions, exceptuant el vocal Vilàs. Per aconseguir que fos destinat un guàrdia urbà va caldre que nombroses entitats artístiques se sumessin a una instància.

La reunió va acabar deixant en acta que la Junta havia d'aprovar qualsevol qüestió relacionada amb el pavelló Gaudí.

19 març 1935

L'ecònom menysté l'associació de Sant Josep a la seva festa, ocupant les taules petitòries, oblidant l'associació durant el sermó i sense celebrar el funeral pels associats benefactors. Martí constata que des de la diòcesi s'estava anul·lant l'associació a favor de la parròquia.

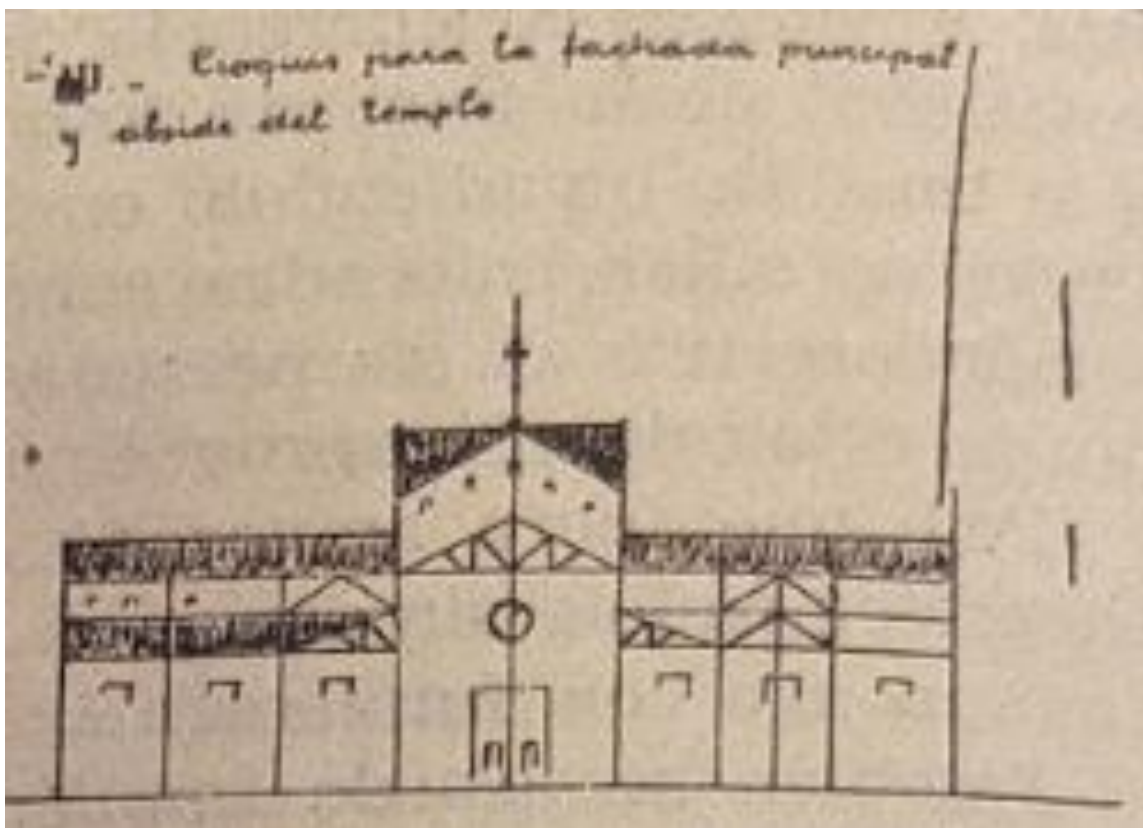
¹¹ Pàgina 12 de la carta de Martí als benefactors. COAC. Altres fonts ho eleven a 60000 ptes.

Projecte del temple estil garatge

Martí troba casualment a l'oficina tècnica un projecte d'economia per cobrir l'absis i el creuer, abandonant el projecte de Gaudí. El va dissenyar Sugranyes per ordre de 'qui tenia autoritat per manar-li'.

Al cap de pocs dies Martí buida el pap davant el president de la Junta, culpabilitzant a persones alienes. També li diu que vist el projecte d'economia, ara entenia l'acomiadament del personal i el motiu d'aturar totes les obres a canvi de realitzar unes altres que absorbirien tot el capital existent. Ara entén per quin motiu no s'ha nomenat cap arquitecte director en nou anys, que s'hagi permès la decadència i abandonament de les obres i la negativa de construir el pavelló Gaudí.

El president li demana no fer pública la seva troballa en un acomiadament poc afectuós.

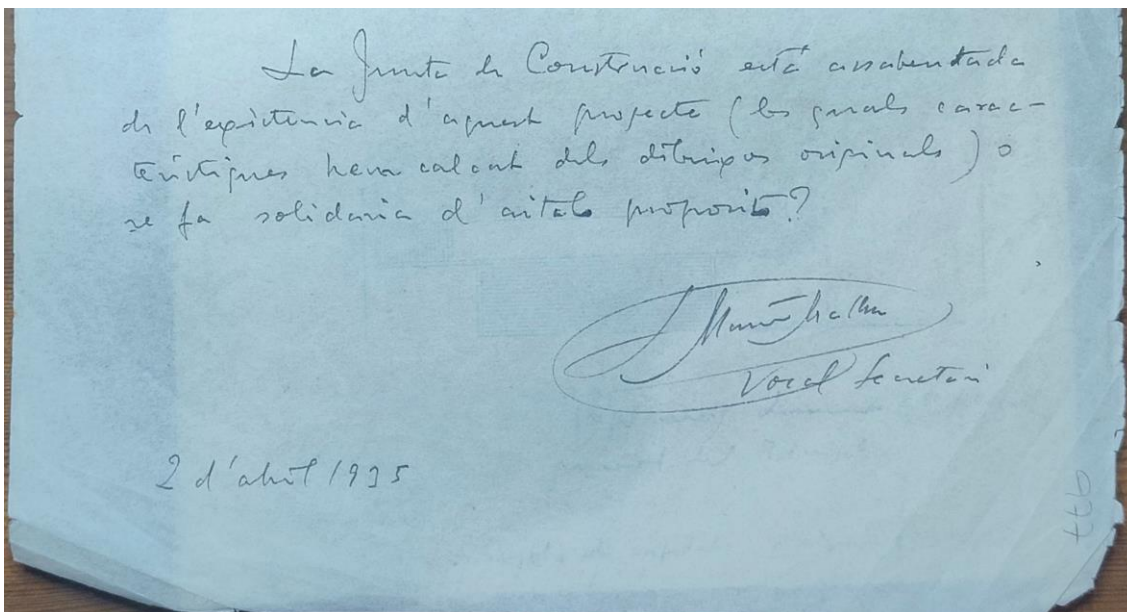
Aquest és l'esbós que va trobar Martí, la demostració que es pretenia oblidar el projecte de Gaudí.

Està la Junta assabentada de l'existència d'aquest projecte?

A la reunió de 2 d'abril, Martorell indica que no està d'acord amb l'acta del 12 de març. Les discussions se succeeixen pel condicionament d'unes golfes i per la instal·lació d'una tanca.

Novament, Martí torna a queixar-se de l'abandonament que es troba la devoció a sant Josep dins la parròquia, novenes i capella. S'acorda protegir l'altar, encara que no s'acabarà fent.

Martorell treu importància al projecte d'economia que havia trobat Martí, dient que s'havia fet en època de Dalmases i que creia que Martí estava assabentat. Martí n'obté finalment que ningú a la Junta es faci solidari del projecte.

Pregunta directa que fa Martí el 2 d'abril a la Junta: 'està assabentada de l'existència d'aquest projecte?'

Finalment el president reprova Martí els articles que escriu i aquest ja veu que li queda poc temps a la Junta. Pel següent número del *Propagador*, el president li va demanar veure el contingut abans publicar-lo.

Reunions de la Junta sense Martí

Maig

La junta de maig no es va poder realitzar perquè un membre va excusar la seva presència.

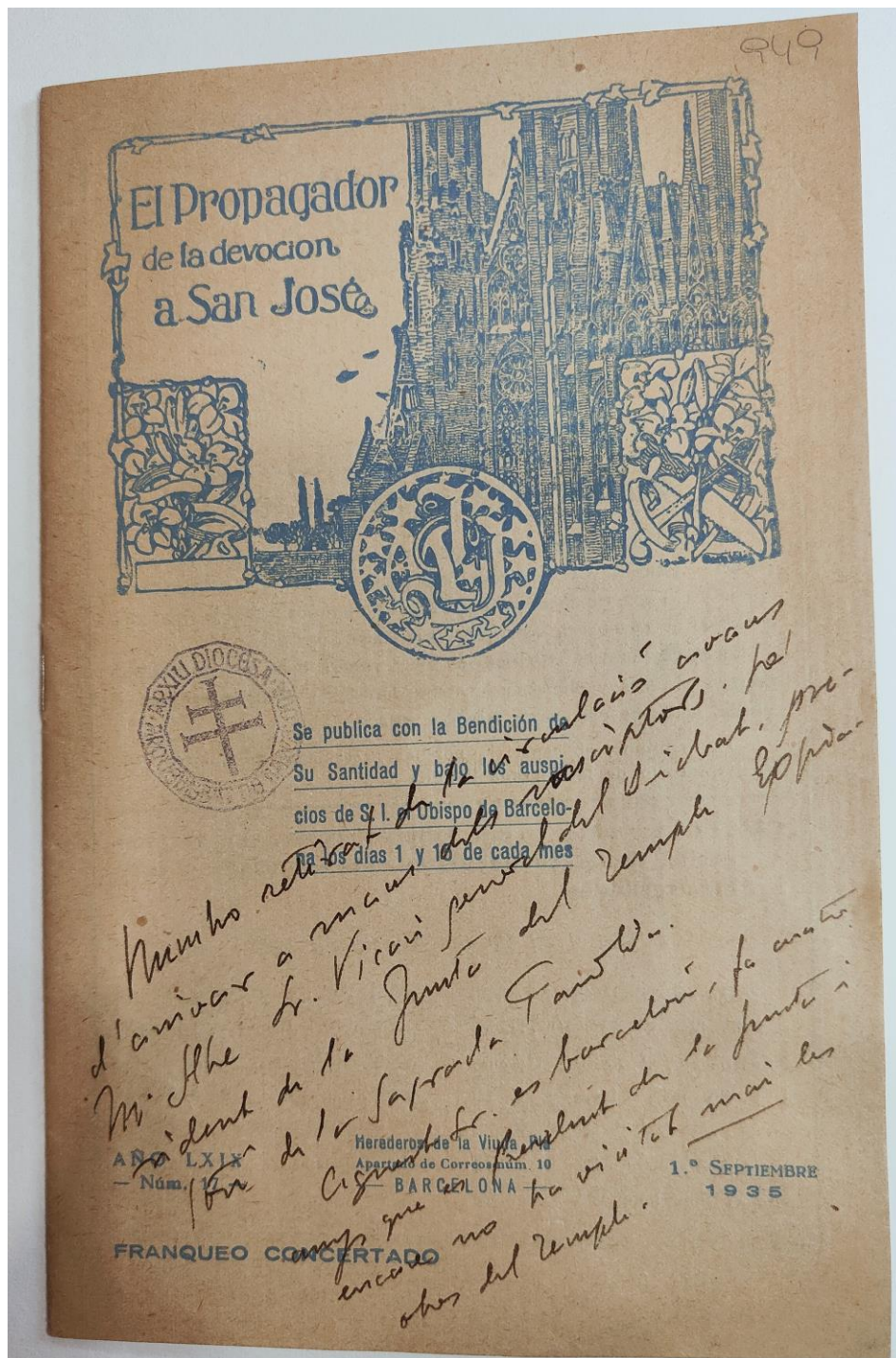
Un altre membre afí a Martí li diu que s'està plantejant refer la Junta sense ell, li recomana reflexionar i li recorda que sense càrrec perdria les 60 ptes. que guanya per l'edició de cada número del *Propagador*. Martí obra en consciència sense rectificar.

Juntes de 13 i 27 de juny

A la següent sessió Martí no pot assistir, però envia una carta al president proposant la seva renúncia com a secretari. Encara va haver-hi una nova reunió el 27 de juny a la que tampoc va poder anar. En canvi, al juliol que era quan podia assistir, no es van convocar reunions. Martí no va rebre l'acta del tractat a cap de les dues reunions.

1 de setembre, retirada del Propagador

Tampoc al setembre es va convocar la Junta. Martí havia renunciat com a secretari, però continuava sent Vocal. Fou llavors quan el president ordena la retirada del *Propagador* d'1 de setembre i que el següent, del 15 de setembre, suplís la numeració de l'anterior. El motiu és per l'aparició d'un article crític amb tota la situació.

Exemplar segrestat del *Propagador* amb una anotació del mateix Martí.

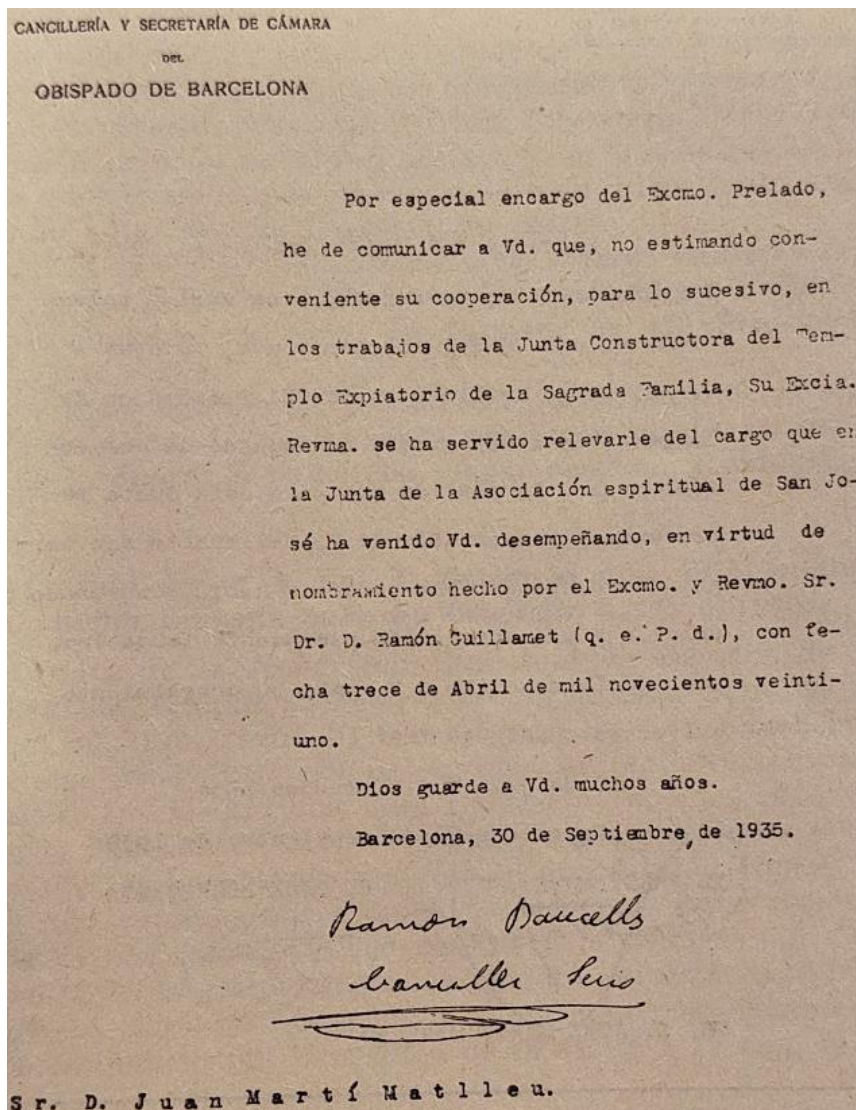
Novament, es va ordenar suprimir una poesia del número de l'1 d'octubre.

26 de setembre de 1935, destitució de Martí

A la reunió de la Junta de 26 de setembre es relleva Martí Matlleu com a director del *Propagador* sense ser convidat tot i ser Vocal. Li comuniquen el 28 setembre.

És el 30 setembre quan el Canceller i Secretari de Cambra del Bisbat, Ramon Baucells, comunica la destitució de Martí a la Junta. Mai abans s'havia destituït ningú; el va substituir un capellà de la diòcesi de Zamora, Elías Rodríguez de Robles Junquera, que, com diu Martí, *s'ha anat a cercar una persona que no figura entre els apologistes d'en Gaudí i arribada de fora*.¹²

Martí Matlleu en cap moment va ser escoltat.

Ofici de la Cancilleria on s'anuncia a Martí el seu cessament. COAC.

Aquí acaba la carrera de Martí dins la Junta en una lluita que avui es podria qualificar d'assetjament. Martí, curiosa versió del *Grillet parlant*, corcó que va enfrontar-se tothom en adonar-se que no es garantia l'execució del projecte de Gaudí.

¹² Carta oberta Als benefactors, pàgina 1, Arxiu Quintana, COAC.

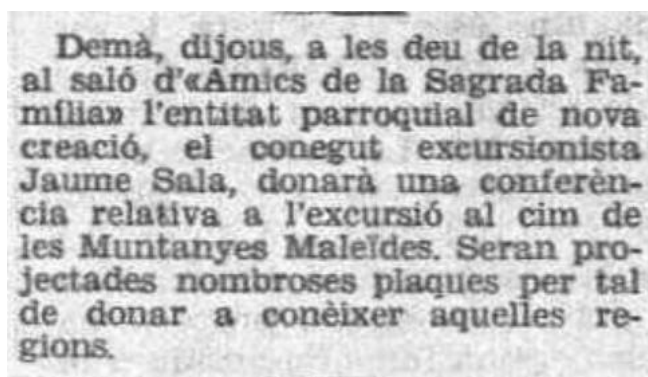
Octubre de 1935, Martí vol crear una nova associació

Martí Matlleu acaba de ser expulsat de la Junta, però no es dona per vençut: la seva intenció és la de crear una associació civil paral·lela en defensa de la construcció de la Sagrada Família. La Junta contraataca amb un anunci on es recorda que ells són els únics autoritzats a defensar la Sagrada Família.

La Veu de Catalunya de 24 d'octubre de 1935.

I per crear més confusió és ara la parròquia qui crea una nova entitat al barri anomenada "Amics de la Sagrada Família".

La Veu de Catalunya de 30 d'octubre de 1935. 'Els amics de la Sagrada Família' organitzen una conferència relativa a l'excursió al cim de les Muntanyes

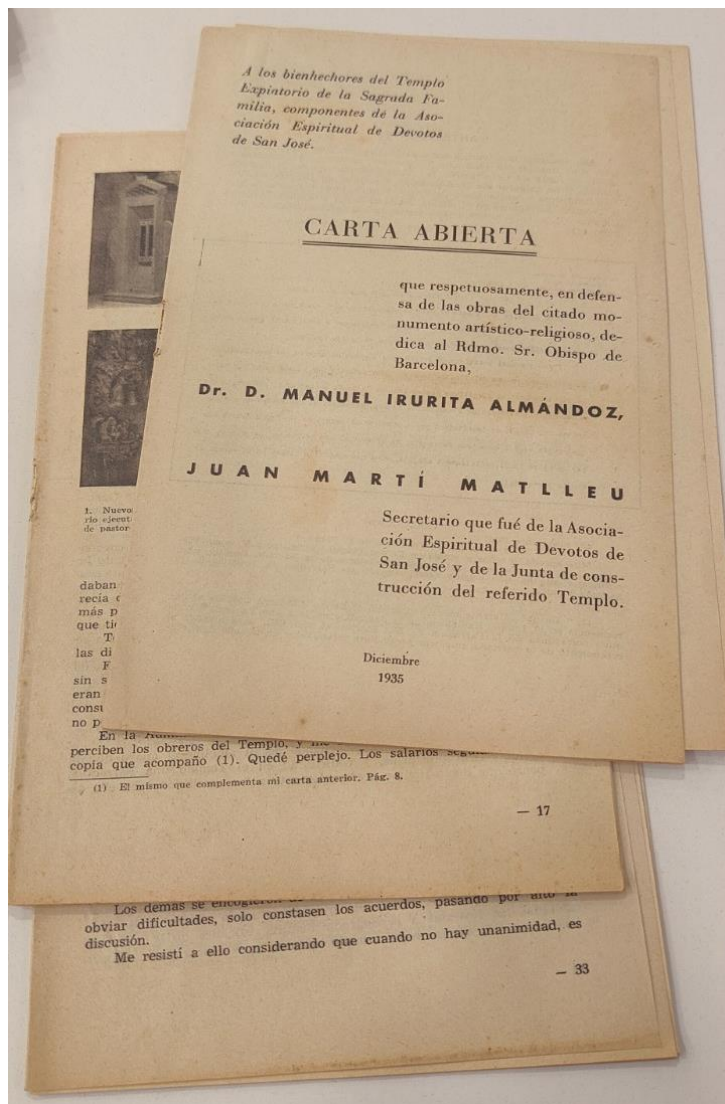
El 5 de desembre, Martí envia una súplica a Governació demanant per la situació legal de l'Associació de Sant Josep. La resposta va ser sorprenent: *Contestando su solicitud de 5 de diciembre pasado, le informo que La Asociación de San José a que se refiere en su escrito "no figura" en el Registro de Asociaciones del Gobierno Civil.*¹³

Martí decideix fer una roda de premsa a on només apareix el reporter del *Diluvi*. Poca cosa més se sap d'aquesta associació nascuda morta que no va poder lluitar contra el poder.

¹³ Document 966 del Fons Martí Matlleu, Arxiu Diocesà.

15 de desembre de 1935, carta oberta als benefactors del temple

El 15 de desembre de 1935, ja fora de la Junta, Martí publica una carta oberta dirigida als benefactors del temple explicant la seva versió dels fets i que, en bona part, ha servit per escriure aquest estudi. La publicació li costa 1886 ptes. i demana el suport de qui li vulgui ajudar.

Aquesta carta consta de 48 full publicats a càrrec seu en tres volums de 16 fulls cadascun. Pocs exemplars es conserven d'aquesta carta i la seva transcendència s'ha esfumat en el temps.

En aquesta carta recorda al bisbe Irurita que no s'ha buscat un nou local per la parròquia com s'havia promès i es queixa que si ara no es fa res tenint fresc el record de Gaudí, què es farà en el futur? Li fa veure que no queda a la Junta membres independents, al contrari, els que hi ha estan lligats a defensar preferentment la parròquia, especialment el president i tesorero, també amb càrrec a la diòcesi i que són familiars i amics. També el vicepresident, l'ecònom, que respon davant la diòcesi i no als subscriptors del temple.

Curiosament, la Junta anuncia l'1 de gener que a la reunió de 23 de desembre va acordar encarregar els estudis per construir la sagristia. Una decisió que Martí sospita que és pura propaganda, com altres treballs encarregats que mai es van executar.

3 de març de 1936, al gos flac no s'apeguen més que puces

Amb Martí Matlleu derrotat i allunyat de la Junta i del temple, tothom s'hi atrevia. Serveixi d'exemple aquesta carta enviada per un capellà anomenat Montoliu que inclou frases com les següents:

Benvolgut Sr. meu:

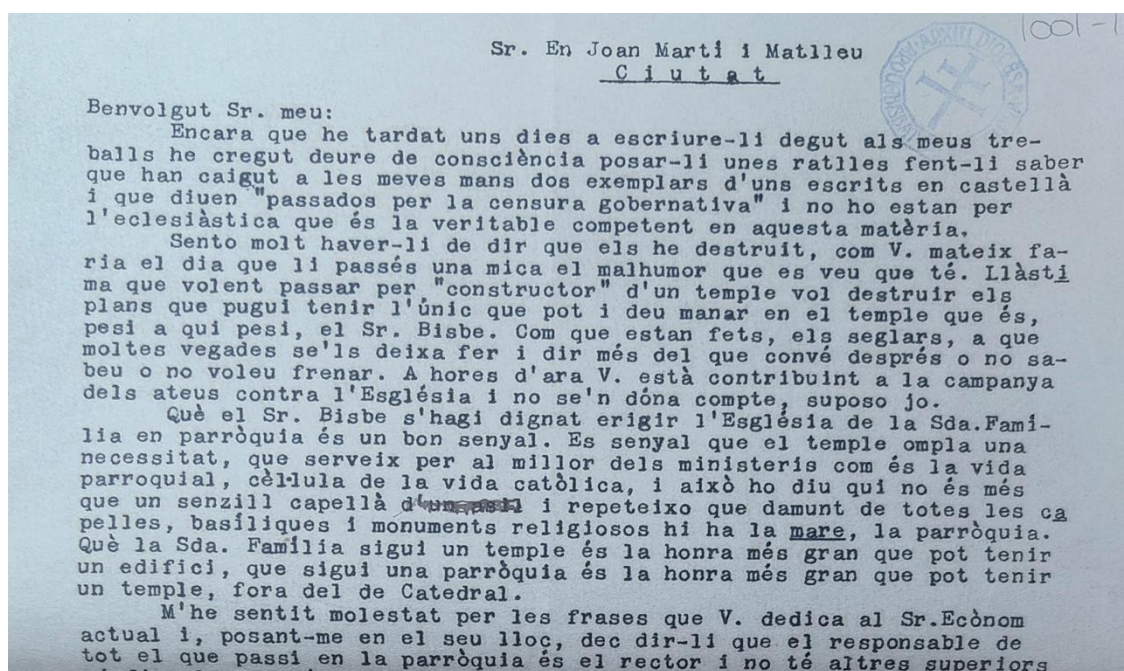
Li he de dir que he destruït els articles que escriu als diaris sense haver passat la censura eclesiàstica, a l'espera que li passi el mal humor que es veu que té.

Vostè, que s'ha aprofitat del càrrec retribuït com a director de la revista, es fa passar per "constructor" d'un temple, quan l'únic que té autoritat, malgrat qui li pesi, és el Sr. Bisbe.

Que la diòcesi s'hagi dignat a erigir una parròquia és un bon senyal, omplir una necessitat, i això ho dic jo, un cura senzill.

I respecte al Sr. Gaudí, autor d'edificis certament meravellosos, té algunes obres que són un veritable nyap, començant pels confessionaris que no són més que un remenat de fustes mal col·locades. Gaudí no era més que un arquitecte extravagant, que es vanaglòria d'aixecar a la Sagrada Família quatre xemeneies mudes sense cap necessitat ni utilitat.

És més que probable que el capellà no faci més que repetir el que ha escoltat en mil converses privades, xerrades de capellans on Martí no estava convidat.

Document 1001 del Fons Martí Matlleu, Arxiu Diocesà.

16 de juliol de 1936, com una premonició

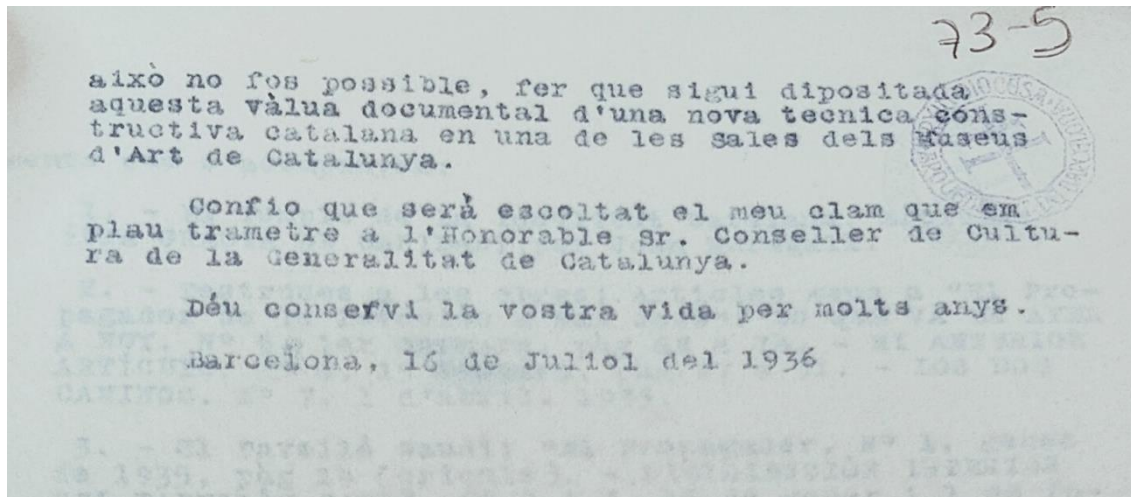
Oblidat el famós pavelló, s'ha traslladat el material a una habitació de la rectoria. Fins i tot Puig Boada, un dels deixebles de Gaudí, torna una documentació valuosa amb què ha treballat durant diversos anys per escriure una biografia sobre l'arquitecte.

És quan Martí decideix demanar l'empara de la conselleria de cultura. Martí tenia bona relació amb Ventura Gasol, Conseller de Cultura, i li dirigeix una carta:

Supliquem a la Generalitat de Catalunya que convidi la Junta d'Obres a desempolsar, classificar i ordenar el llegat artístic d'Antoni Gaudí, constituint un arxiu o si no és dipositat al Museu d'Art de Catalunya.

Barcelona, 16 de juliol del 1936

La carta es redacta mentre que a mil quilòmetres de distància, un general de veu aflautada està a punt de canviar el futur del país.

Carta enviada a Ventura Gassol demanant la protecció del llegat de Gaudí, Doc 73 Fons Martí Matlleu, Arxiu Diocesà.

1936, Cop d'Estat i esclata la Guerra Civil

El 18 de juliol es produeix el cop d'estat i el dia 20 és atacat el temple. Es va cremar i saquejar la cripta i el claustre, mutilar les escultures, destruir els modelets, les escoles... Per acabar-ho d'adobar, l'Ajuntament va destinar la cripta com a refugi antiaeri. La tomba de Bocabella és profanada i també s'intenta amb la de Gaudí sense aconseguir-ho.

Coneguda foto de l'incendi de la Sagrada Família.

Martí envia una carta, gairebé una súplica, a Agustí Duran Sampere, director de l'Arxiu Històric de Barcelona, per mirar de salvar el que sigui de les obres.

Mariano Bertrán, amagat al carrer Provença al costat de la Sagrada Família, mor per causes naturals a poc de començar la Guerra.

Acabada la Guerra

El que era auxiliar de l'ecònom Bertrán, Manuel Torner, serà qui lideri la reconstrucció del temple acabada la Guerra Civil

Els voluntaris netegen la cripta. Es necessiten tres mesos abans que un manobre i un escultor comencin a recompondre el destruït. A càrrec dels fons del temple, es comença la rehabilitació dels altars amb la màxima fidelitat possible, dels baldaquins, canelobres, seients, pila baptismal, púlpit...

Estat de la cripta i de la tomba de Gaudí.

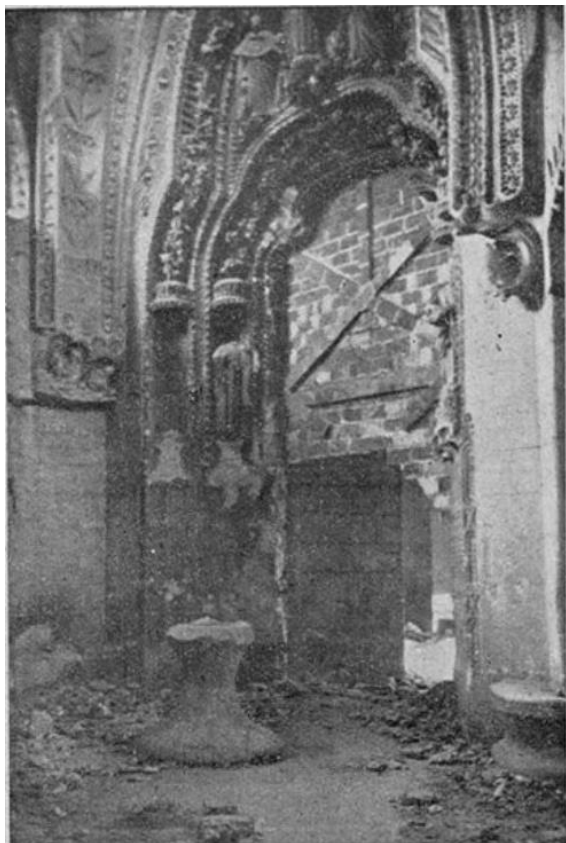
El 29 d'octubre, celebració de Crist Rei, es torna a inaugurar la cripta.

El 29 de desembre el convoca a diverses persones que van conèixer Gaudí per autenticar el seu cos una vegada es va intentar profanar la seva tomba. Martí no va ser convidat.

Martí, fora de la Junta, segueix amb la seva tasca divulgadora organitzant pel seu compte visites a les obres i una exposició de fotografies.

1945, es nomena una nova Junta

El nou rector de la parròquia, Manuel Torner, i l'antic arquitecte auxiliar, Francesc Quintana, treballen en la recuperació del temple. Després de les primeres tasques de neteja del 1936 que van permetre tornar a fer missa, es va procedir a la reconstrucció arquitectònica, més complicada, amb la neteja les parets picant-les, també els sostres, reposant vidres... El 1943 restauren la sagristia, el cor, es col·loca l'orgue, confessionaris i llums..., i entre 1951 i 1953 es van gastar mig milió de ptes. per reconstruir les maquetes. En realitat, la restauració va allargar-se durant dècades; cal recordar Sotoo a la dècada dels vuitanta i noranta cisellant el Roser i col·locant les darreres escultures al Naixement.

Estat del portal del Roser acabada la Guerra.

El novembre de 1943 torna a publicar-se el *Propagador* i l'1 de juny es crea una nova Junta.

Quant costa la restauració?

Informe 1941

És una mica difícil saber del cert el cost de les destrosses doncs hi ha disparitat als documents trobats. L'any 1941, quan encara no hi havia Junta, el president accidental presenta un informe de Quintana amb la següent valoració:

- Cripta, part arquitectònica i objectes de culte: 750.000 ptes.
 - Modelet: 600.000 ptes.
 - Edificis annexos: 325.000 ptes.
- Total: 1.675.000 ptes.

Pressupost per liquidar la feina de Quintana, abril 1945

Un informe intern de Quintana de 19 d'abril valora en 232.200 ptes. la restauració arquitectònica de la cripta.

Existeixen dos documents interns molt detallats signats per Quintana on apareixen les següents quantitats:

- 763.129,77 ptes.
- 646.155,71 ptes., sense tenir en compte les obres del claustre.

El detall amb què està descrit li dona veracitat. Fa la sensació que ambdós pressupostos es van realitzar per justificar la feina feta i que Quintana cobrés la feina feta durant gairebé sis anys, el 4,4% del pressupost, 31.760,98 ptes. o 28.396,32 ptes., depenent si va cobrar el claustre o no.

Pressupost per la *Junta Nacional de reparación de Templos Parroquiales*

- 232.200 ptes. en la part arquitectònica de la cripta.
- 646.155,91 ptes. el pressupost de reparació.
- També es comenta que els donatius rebuts fins al moment són 250000 ptes.

Per altra banda, hi ha un esborrany de Manuel Torner de 1945 on diu que es disposa de 90.000 ptes. en valors de difícil liquidació. Podria tractar-se, és només una hipòtesi difícil de demostrar, dels dos talons convertits en actius financers, enviats a Londres i recuperats amb pèrdua del seu valor.

8 de desembre de 1946, mor Joan Martí Matlleu

Després de llarga i dolorosa malaltia, mor als 63 anys traspassa Martí. El fèretre va ser conduït a les espatlles dels seus alumnes des de la plaça del Sol 15 a Sant Joan de Gràcia, l'església on cada matí oïa missa Gaudí, un funeral on van assistir companys del professorat, periodistes i personalitats de la ciutat.

Martí va ser enterrat al cementiri a un nínxol que pertanyia a la família de la seva avia materna i on hi ha 13 cossos; la làpida està a nom de Ramon Rovira.

El Propagador recorda Martí en la seva mort, obviant qualsevol referència a l'enfrontament que va haver-hi deu anys abans i remarcant les paraules referides a la seva feina “con celo y abnegación plenamente laudables”, que acompanyaven a la resta de paraules on se li anunciava el cessament. Així es refereix quan es fa referència al pavelló Gaudí:

dedicóse a fomentar su propia iniciativa. Propugnó después la erección en los jardines del recinto de un Pabellón o Sala Gaudí que fuese como un museo público de todos los diseños y proyectos del gran creador relacionados con el Templo de la Sagrada Familia, pero por diversas circunstancias no pudo realizarse este propósito. Después de la Liberación organizó el señor Martí

Aquest treball està dedicat a Joan Martí Matlleu.

Què van ser dels xecs donats a Gaudí?

El Propagador de juliol de 1953, en el manifest publicat per anunciar la construcció de la façana de la Passió, explica que la Junta d'Obres va dipositar els talons a un banc de Londres (imaginem que no els talons sinó el producte financer en que els convertiren), en previsió dels *avatars de l'agitada vida nacional* i afegeix que acabada la Guerra es van recuperar i invertit tot el capital en la restauració de la cripta.

Al alborear la paz en nuestra Patria, la Junta se encontró con el triste haber de tener que restaurar la cripta del Templo destrozada y profanada, para poder rehabilitar el culto lo más rápidamente posible, y ha debido rehacer luego los planos y las frágiles maquetas y modelos en yeso destruidas por el fuego y la violencia maliciosa o ignorante de las turbas.

En la primera de estas empresas, ha debido invertirse todo el capital de una donación recibida antes de la guerra y que providencialmente la Junta anterior en previsión de los posibles avatares de la agitada vida nacional había depositado en una Banca extranjera.

L'autor d'aquest treball no ha aconseguit trobar cap constància documental que això fos així, i creu poc probable que els diners entregats a Gaudí acabessin sent utilitzats a les obres, si més no en la seva totalitat.